

Микола Береза

МОНАСТИР

поема-фреска

ВИДАВНИЦТВО
“ВОЛИНСЬКІ ОБЕРЕГИ”

2010

ББК 84 (4 Укр) 6
Б 484

Редакт ор
Борис Боровець

Береза М.
Б 484 Монастир. Поема-фреска / М.Береза. – Рівне: Волинські обереги, 2010. – 28 с.: іл.

ISBN 978-966-416-229-3

“Монастир” – нова книга знаного в Україні рівненського поета Микола Берези, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної літературної премії імені Валер’яна Поліщука. Це – хвилююча поетична розповідь про драматичну долю Городищенського Свято-Різдва Богородиці монастиря на Хмельниччині, в образі якого відтворено і кількасотлітню історію України.

Поєма-фреска “Монастир” – багата на події, маловідомі сторінки минувшини, густо заселена образами тих, хто будував храми, хто їх руйнував упродовж майже п’яти сторіч.

Читача привабить образна мова поеми, довірливе, з гірким присмаком самоіронії, художнє письмо автора.

ББК 84 (4 Укр) 6

**“...УВІЙДІТЬ В ЙОГО БРАМИ
З ПОДЯКУВАННЯМ...”**

*“І не лякайтесь тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може;
але бійтеся більше того, хто може й душу, і тіло вам
занапастити в гесні”.*

Євангеліє від Матвія, 10:28

*“Увійдіть в Його брами з подякуванням, на подвір'я з похвалою,
...бо добрий Господь, Його милість навіки, а вірність Його
з роду в рід!”.*

Книга псалмів, 99:4,5

З АВТОБІОГРАФІЇ:

“Я, Городищенський Свято-Різдва Богородиці монастир, заснований літа 1538-го православним князем Богушем (Євфимієм) Федоровичем Корецьким. Спочатку був дерев'яний. За часів окатоличення місцевої шляхти мене зруйнували 1745 року. Тридцять шість літ відбудовували князі Станіслав і Йосип Любомирські, щоби служив монахам римокатолицького ордена Кармелітів.

1831 року царська влада російської імперії перейменувала мене на парафіяльний храм, освятивши згодом, 1832-го, на честь Різдва Богородиці.

1838 року з Полонського Успенського жіночого монастиря приїхали монашки на чолі з ігуменею Василісою. Тоді ж нарекли мене Городищенським п'ятикласним Різдво-Богородицьким монастирем.

Після жовтневої революції 1917 року почалося таке, що й не описати. Літа 1923-го більшовики мене закрили, організувавши партшколу, затим – педагогічний технікум, санаторій для ЦК комсомолу, госпіталь, ще один санаторій – уже для командного складу Шепетівського прикордонного району Київського Особливого військового округу.

В роки війни став відчувати духовне відродження. На початку 1944-го вже було 33 черниці.

1950 року держава знову взялася за своє: відкрила в моєму дворі здравницю для трудящих. А далі – як у пригодницькому фільмі: 1961-го – влада і міліція виявили епідемію черевного тифу, черниць силоміць вигнали з келій; 1962-го – відкрили школу-інтернат, 1964-го – психлікарню...

Відроджений 28 січня 1996 року. Цього разу – як монастир чоловічий.

Молодша сестра – церква святителя Миколая Чудотворця, 1569 року народження, була зруйнована антихристами, вдруге народилася 1914-го: будували австрійські полонені. Живе в Городищі, неподалік – через греблю перейти! – на узгірку, де поховані батько і дядько літописця Йоахіна Єрлича.

За кордоном не був. Безвиїзно живу на рідному пагорбі.

Амінь!”

ПІДПИС: *Городищенський Свято-Різдва Богородиці
чоловічий монастир*

ДАТА: *22 травня 2010 року*

ЕСКІЗ ПЕРШИЙ

1538: НА ПАГОРБІ

На пагорбі, що вкутався туманом
Від погару татарських хоругв,
Ще не було й прапрадідів каштана
Столітнього і правнуків його.

Ще схили ці себе й не виставляли
Чужинцям на торги, неначе крам.
А вже з небес на світ благословлялось:
– Тут буде Храм!

ЕСКІЗ ДРУГИЙ

1569: СЕСТРИЧКА

Іще немає навіть ні райцентру,
Ані обкомів, ні ЦК нема,
А ти – вже є!

Сестрице моя, церкво,
Аж подих монастирський перейма!

Живеш під боком, зовсім недалечко,
За ставом, що води не витрача
На всякі теревені.

Ти ж бо – гречна,
Мов речник літописця Єрлича.

Сестричко!

Я – не циган, що гадає,
Над долею –
легкої не бува.

Але, здається, вже передчуваю:

Австрійські полонені,
світова...

Ще – перша. За літами – буде друга.
Переживем, сестричко, ми обох.
...Лунає понад пагорбом і лугом
Із небесі:
“Вам допоможе Бог!..”

ЕСКІЗ ТРЕТІЙ

1745: ПІДПАЛ

Ще до віку двадцятого – ого-го-го,
Коли ступлять у двір атеїсти.
А вже сів за причілком, як старець,
вогонь

Зголоднілий:
“Ну, що б його з’їсти?”

Йшов із Риму до Корця сановний монах,
Зирк на пагорб –
хрести в позолоті:
“А собор – дерев’яний, не те, що у нас –
Кам’яні, католицької плоті...”

Не отримавши дозволу варти
зайти,
Переліз через тин на задвірку.
Ще й наїдку дав старцеві.
Був монастир –
Як пролог до пекельного віку.

ЕСКІЗ ЧЕТВЕРТИЙ

1781: КАРМЕЛІТИ

Де Палестина?!
Де гора Кармель?!
А в Городищі –
орден Кармелітів.
Вони – не завойовники земель,
Собор будують тридцять шосте літо.

Їм любий мир.

Та й прізвище князів –
Корінням не ординське: Любомирські.
Не сіючи образи,
 образи
Зоставили на мурах монастирських.

Було усе: свічки до віттаря
І молитви, щоб грішне замолити...
Ще не було російського царя
З наступного імперського століття.

ЕСКІЗ П'ЯТИЙ

1838: ЦАР

Як вітер,
 в монастирському саду
(Підслухали каштани серед ночі)
Із півночі повіяв царський дух,
Що бути тут
 обителі жіночій.

З Полонного звезли парафіян,
Точніше мовити, парафіянок.
Всі посестри-черниці –
 як сім'я
Без натяків на примхи лесбіянок.

Цар не приїхав.
 Клопотів – гора:
Ще не схолили чола декабристів...
...Хтось зачитав указ із віттаря:
“Ваш Бог – наш цар!..”
 Запіяли хористи...

ЕСКІЗ ШОСТИЙ

1923: ПОГОРІЛЬЦІ

Набрала в рот води суха криниця,
Від жаху –
 й краплі мовить не могла:
З монастиря,
 неначе у в'язницю,
Черниць кудись компартія вела.

Вони ішли селом, як погорільці,
А віру –
 непідпалену! –
 несли.

...За тиждень монастир...
 купавсь в горілці:
Антихристів до келій завезли!

ЕСКІЗ СЪОМІЙ

1927: ПАРТШКОЛА

Комісар у келії – суворий,
Й слухачів – неначе вистача,
Й розписи на стінах.
 Чудотворець
Конспектує тези Ілліча.

Реготати в келії негоже –
“Капітал” вивчають в тишині.
Все ж одна з-за парти:
 “Які схожі
Бороди
 у книжці
 й на стіні!”

А з гальорки
 хтось таку крамолу
Кинув,
 що зарізало в очах:
“Нащо тобі здався

той Микола?!
Глянь,
яка борідка в Ілліча!..”

ЕСКІЗ ВОСЬМИЙ

1941: ОРДА

Розказувала баба:

“Як зайшла
Перед жнивами у село кіннота,
Намислила
хрести на куполах
Поставити.
Набожна, бач, німота!

Один облаштував собі постій
І в нашій хаті: все-таки – не хутір.
Був – не німий.
Про щось там белькотів,
За кіндерів молився і за мутер.

Показував усе на монастир,
На храм, більшовиками розіп’ятий:
– Гут-гут! –
І натякав,
аби хрести
Поставили.
Хоча б... у сорок п’ятім...”

ЕСКІЗ ДЕВ’ЯТИЙ

1961: ДИРИГЕНТ

Жив на широку й гласно.

Не агент
Вовчиці,
аби горло перегризти.
А навпаки співав:
– Я – диригент!
Записуйтеся до мене у хористи!

І люди йшли в жіночий монастир.
Зробили з вітваря високу сцену...

Веселий диригент.
Сумний мотив.
Ще й гонорар...
з диявольським процентом.

ЕСКІЗ ДЕСЯТИЙ

1962: ТИФ

Тут епідемік зроду не ступав,
Здались йому ці келії на лихо!
І раптом –
наче блискавка сліпа:
Тотальна пошесть черевного тифу!

Зібрав черниць
медбрат із черевцем,
Що знав ціну таких евакуацій:
– Тиф – річ така, ви ж знаєте про це,
Що вимагає вчасних вакцинацій.

А ще – подалі бути від людей,
В монастирі тут – аура негожа.
В лісочок переселимо на день,
На тиждень, два...
Господь вам допоможе.

Черниці і послушниці –
раби.
Ім про непослух владі –
годі й знати.
...На брамі вже й табличку хтось прибав
Зі статусом... шкільного інтернату.

ЕСКІЗ ОДИНАДЦЯТИЙ

1964: ПСИХЛІКАРНЯ

Таких ще класів-келій

дітлашня
Не бачила, напевне, і в столиці.
Проте цей храм, що статус поміняв,
Недовго надивлявся на світлі лица,

На очі сиріт,
інтернатський стрій,
Який волав: “Завжди напоготові!..”
Я бачив теж усе це.

Перестрів
Шкільний завгосп
і кинув мені слово:

“Ви ж не кажіть нікому:
вчителі
Злякалися, що діти тут ... занадто.
Замало їм космічних кораблів,
Вони ще і про Бога хочуть знати!..”

...Як надійшов новий навчальний рік,
Завгосп подався на пенсію безкарно.
На пагорбі в старім монастирі
Відкрили урочисто ... психлікарню.

ЕСКІЗ ДВАНADЦЯТИЙ

1965: ІВАН

Скопати грядку. Нарубати дров.
У тітки Насті сили вже немає.
А в психлікарні хлопці – будь здоров!
Вони в селі усім допомагають.

І кривуляє Настя в монастир,
Де в келіях чернечих – пацієнти.
– Даю вам, тітко, –
лікар-поводир, –
Одного неледачого клієнта.

Іваном звати.
Він – може, й того...
Але – бовкун. На жарти небагатий.
Робота – як хрещениця його:
Він любить і копати, і рубати...

А ще – Іван шовечора
Псалтир
Читає й плаче,
молиться за ньеньку.

І тих,
 що обладнали монастир
На психлікарню,
 охрестив:
 “Дурненькі...”
ЕСКІЗ ТРИНАДЦЯТИЙ

1977: ХУДОЖНИК

Аби на стінах храму
 всі ікони
Заквецяти погашеним вапном,
Десь найняли художника з району,
Що знався на афішах... для кіно..

Той –
 мов родак іконописця Грека,
Хоч, може, й про Афіни ще не чув, –
Згодився на роботу.
 Тільки крекнув:
“Якщо із риштувань не полечу,

Все буде люкс!
 За тиждень, на суботу,
Білітиме усе,
 як полотно.
На стінах цих
 (як засвербить охота)
Показувати зможете кіно...”

І з понеділка зачинили двері,
Відкривши фронт малярській метушні.
По стінах ковзав віхоть,
 як пропелер,
Розхитуючи майстра у вапні.
Ще й не таких заквецював!
 Негоже
І кпинити, і ляяти не варт.
А вранці – нате!
 Знову Матір Божа:
– Тобі ж хоч платять за такий... азарт?!

Звідкіль було художникові знати,
Як вапняному серцю осягти? –
Всміхатиметься в храмі Божа Мати,
Хто б там
 і скільки
 срібних не платив!

ЕСКІЗ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ

1994: ЕЛЕКТОРАТ

В монастирі стрічали боса
Якоїсь партії.

Один

Послушник в джинсах, але босий,
Смикнувши вігтик бороди

Своєї,

зважився спитати:

“Чи це не Ви, звиняйте нам,

Звеліли переобладнати

На психлікарню

Божий храм?..”

Збісився бос.

Що вже казати

Про іномарковий кортеж:

Тремтіли всі, щоб не зізнатись,

Що пацієнти –

вони теж...

ЕСКІЗ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

1996: ВОСКРЕСІННЯ

Засумував останній хворий,

Змахнув непрохану сльозу.

Став на коліна,

погляд – вгору:
– Куди ж нас, Боже, повезуть?

Жилось у келіях тут добре.
Ікони в храмі. Ще чого?
Це у лікарні – всі хоробрі,
Хоча й казали, що – того...

А як у невідь вирушати,
За браму –
 й мову відняло.
Втім, у селі сьогодні свято -
Ченці вертаються в село!

У храм, що вкутався туманом
Доби новітньої – не гріх,
Де пошановують каштани
Пра-пра-праправнуків своїх.

І знов на пагорбі крутому,
Лише з уточненням на час,
Зійшло з Господнього огрому:
– Цей Храм – для вас!
ЕСКІЗ ШІСТНАДЦЯТИЙ

2010: МОНОЛОГ КАШТАНА

Прийшов!
 А де ж ти вештався, земляче?
Чи кози всі у золоті,
 чи ти
Немов не знав, чи, може, і не бачив,
А, може, і забув про монастир?

А я тебе, земляче, пам'ятаю,
І братика-бешкетника твого,
Що дорікав:
 “Ростеш – як хата скраю!”
Та ні!
 Таки набачивсь усього!

Я – без грошей.
 І, може, – не безгрішний,
Найстарший в монастирському саду.
Ти й дітям передай,
 що я –
 бери хоч ріж ти! –
Із пагорба нізащо не зйду!

*Січень-травень 2010 року,
Рівне – Городище – Рівне*

ЗМІСТ

“Увійдіть в Його брами з подякуванням...”	3
З автобіографії.....	4
<i>Ескіз перший. 1538: На пагорбі.....</i>	6
<i>Ескіз другий. 1569: Сестричка</i>	7
<i>Ескіз третій. 1745: Підпал.....</i>	8
<i>Ескіз четвертий. 1781: Кармеліти.....</i>	9
<i>Ескіз п'ятий. 1838: Цар.....</i>	10
<i>Ескіз шостий. 1923: Погорільці</i>	11
<i>Ескіз сьомий. 1927: Партшкола.....</i>	12
<i>Ескіз восьмий. 1941: Орда.....</i>	13
<i>Ескіз дев'ятий. 1961: Диригент</i>	14
<i>Ескіз десятий. 1962: Тиф</i>	15
<i>Ескіз одинадцятий. 1964: Психлікарня.....</i>	16
<i>Ескіз дванадцятий. 1965: Іван.....</i>	17
<i>Ескіз тринадцятий. 1977: Художник.....</i>	18
<i>Ескіз чотирнадцятий. 1994: Електорат</i>	20
<i>Ескіз п'ятнадцятий. 1996: Воскресіння.....</i>	21
<i>Ескіз шістнадцятий. 2010: Монолог каштана</i>	22

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЄ ВИДАННЯ

Береза Микола Павлович

МОНАСТИР

Поема-фреска

Редактор

Борис Боровець

Коректор

Любов Дейнека

Верстка

Віталій Власюк

Фотосвітлини

з архіву “Монастирі Шепетівської єпархії”

Підписано до друку 16.10.2010 р. Формат 70x100 1/32.

Папір офсет. Гарнітура «Petersburg». Друк офсет.

Ум. друк. арк. 0,97. Наклад 100 пр. Зам. 63.

Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Віддруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».